

La batalla no escrita d'Almansa

El moment en què es produeix la cèlebre batalla en terres de la Manxa, el 1707, és un punt d'inflexió. La guerra per la successió (1701-1715) a la corona espanyola entre l'arxiduc Carles d'Àustria i el representant de la casa dels Borbons, Felip V, designat per Carles II com a successor, està en el seu apogeu, en el moment decisiu que pot decantar el conflicte cap a un costat o cap a l'altre. La guerra, d'abast internacional, amb França defensant els seus interessos a Espanya i potències com Anglaterra, Portugal i Holanda decantats pel bàndol rival, ha viscut l'any precedent, el 1706, negatiu per als interessos de l'eix borbònic franco-espanyol, que ha tingut revessos importants als Països Baixos, el Piemont, el Milanesat i Nàpols. Abans, Catalunya i País Valencià han jurat fidelitat a l'autoproclamat Carles III, que instal·la la cort a València. Mallorca també ha caigut en mans dels aliats, i els francesos no han pogut coronar el setge a Barcelona per l'arribada d'una flota anglesa i holandesa. Per simplificar, abans de la batalla d'Almansa l'antiga corona d'Aragó és controlada pels aliats austriacistes. I el Regne de València esdevé el camp de batalla. Hi ha incursions borbòniques com la del Maestrat, que comporta la destrucció de Vila-real [vegeu el número 1769 d'EL TEMPS] i escaramusses diverses a la frontera castellano-valenciana. Però les línies són permeables. Localitats com Peníscola, Biar o Banyeres no són ocupades mai pels partidaris de l'arxiduc Carles. Morella i Alacant tardaran a caure. Alzira canvia de mans. I Xàtiva sofreix atacs forts.

L'any decisiu, el 1707, els borbònics es plantegen l'assalt de València i la recuperació prèvia de places frontereres, com ara Cartagena, Oriola, Elx i Villena, plaça que, com veurem, resultarà cabdal. Els austriacistes també plantejen una campanya bèl·lica a l'ofensiva: d'una banda, penetrar doblement a Castella a través del camí d'Aragó i des de Portugal tot fent una maniobra de distracció a Oriola. Uns plans que requereixen el suport decidit dels aliats

Una de les representacions pictòriques de la batalla d'Almansa on s'aprecien els enfrontaments davant els murs i el castell d'aquesta població.

La batalla decisiva de la guerra de Successió, lliurada a Almansa entre les tropes austriacistes i borbòniques el 25 d'abril de 1707, hauria pogut tenir un altre resultat si les tropes de l'arxiduc Carles no s'hagueren entretingut en un setge a Villena que afavorí l'arribada de subministraments i reforços per als partidaris de Felip V. La història podria haver-se escrit d'una altra manera.

Anglaterra i Portugal. Tant la reina Anna d'Anglaterra com el jove monarca portuguès Joan V accedeixen a reforçar el contingent austriacista amb uns

7.000 i 15.000 homes, respectivament. Mentrestant, els reforços borbònics que espera el duc de Berwick, mariscal de França en el comandament de les tropes

Una de les reconstruccions icòniques de la batalla d'Almansa. Oli de Buenaventura Ligli, del 1709, propietat del Museu del Prado i conservat a les

borbòniques, uns 8.000 homes del duc d'Orleans, encara han d'arribar. Berwick decideix ajornar operacions ofensives i consolidar els guanys. La zona fronterera és abandonada i evacuada. Però a Villena el comandant borbònic hi deixa un regiment. Una decisió dels francesos que de forma conscient o inconscient serà decisiva per a la batalla que es lliurarà a Almansa, segons afirma José Luis Cervera Torrejón, historiador i coronel de l'exèrcit retirat que ens ajuda a reconstruir els fets. És una tesi que va llançar al seu llibre *La batalla*

En l'intent de protegir la rereguarda, Das Minas perd uns dies preciosos a Villena

d'Almansa, publicat per les Corts Valencianes l'any 2000 i que l'ex-militar considera plenament vigent.

A grans trets, els austriacistes localitzen les tropes enemigues a la zona d'Almansa, un dels passos naturals cap a Castella. Abans d'arribar-hi, prenen Yecla, Montealegre i Villena entre els dies 15 i 18 d'abril. Però el castell d'aquesta darrera població, assetjat des del dia 18 i amb el seu comandant negant-se a la capitulació, resisteix cinc dies, en part gràcies a les seues especials característiques: la seua altura el fa immune als trets dels canons, que no tenen l'angle suficient. Tan sols els trets de morter fan diana en la guarnició.

Uns quants quilòmetres més enllà, Berwick, acampat a Almansa, està ben desesperat per la manca d'aliments, la qual cosa el fa desistir d'anar en socors de Villena. El 23 d'abril, els aliats decideixen alçar el setge. Un dia abans, el 22, els proveïdors de l'exèrcit borbònic

donen alè a les tropes de Berwick. En aquest interval de temps, a més, els borbònics reben el reforç d'alguns regiments més.

“Quan arriba el moment del combat, el dia 25, les tropes austriacistes s'han mogut més i han fet molt més recorregut. El seu cansament és molt superior al dels seus oponents, que han tingut temps per a tot”, explica José Luis Cervera. A més, les tropes borbòniques són superiors en nombre. “La campanya del 1706 havia estat un èxit per als aliats, però havien tingut moltes baixes i calia deixar reposar moltes unitats”, explica l'ex-militar i historiador.

Respecte a la qualitat de les tropes, aquesta “és molt variable”. “El portuguès és un exèrcit baix de moral, malenconiós, mentre que els reforços anglesos, que han fet un viatge molt llarg fins a Alacant, han tingut moltes baixes i malalties, arriben minvats. El desgast és molt desigual.” Respecte de la

Corts Valencianes.

Malgrat el seu caràcter decisiu, a la batalla gairebé no hi ha catalans ni valencians

cavalleria, els francesos disposen d'una tropa ben entrenada i amb bons cavalls. Per la seua banda, "la cavalleria anglesa és formada per dragons, que combaten com la infanteria però a cavall. Però són cavalls molt dolents, que no serveixen per combatre", argumenta. Això sí, en el bàndol aliat lluiten els hugonots, protestants francesos que formen "unitats molt bones i molt motivades pel seu odi als borbons, que els han fet fora de França per motius religiosos".

Cervera també esmenta un problema en la coordinació dels comandaments

aliats, la qual cosa no passa en el bàndol borbònic, en què "les autoritats castellanes fan tots els possibles per complaure els francesos". L'historiador torna a referir-se a l'error estratègic de Villena. Si les tropes austriacistes haguessin arribat abans a Almansa, no sols haurien trobat els seus rivals sense subministraments, sinó que, a més, "part de la cavalleria francesa no hi hauria arribat". "L'aturada a Villena és una mica absurda, però també té lògica. Els aliats no volen deixar res a la rereguarda, tenint en compte, a més, que a Elx i Oriola la fidelitat a l'arxiduc Carles és tardana", explica Cervera. No obstant això, "deixant una petita guarnició per evitar fugides i guardar la ratlla amb Castella n'hi hauria hagut prou". Un dia més a donar batalla, i la situació encara hauria estat més favorable als borbònics amb l'arribada de totes les tropes del duc d'Orleans, comandant que s'havia entretingut gaudint dels encants de la capital madrilenya.

Especulacions a banda, hi ha un altre fet rellevant des de la mirada actual, que Cervera considera comprovat: l'absència de catalans i valencians entre les tropes combatents, tret d'alguns elements solts enrolats en els exèrcits. Els catalans, anota Cervera, guarden Aragó i Catalunya. I els valencians es mouen en partides pel territori propi. "Al meu parer, els valencians no acudeixen a la batalla en què es decideix el seu futur perquè els manca l'autèntic líder, el general Basset, l'únic que els sap 'capitanejar'. I malauradament, els manca perquè és a la presó, presó ordenada per aquells pels quals Basset lluita", explica Cervera, estudiós de Joan Baptista Basset. Com hauria estat la batalla sense el retard de Villena i amb el concurs del llegendari militar valencià és quelcom que mai no sabrem. Però obri un suggestiu camp a la política ficció.

Xavier Aliaga